

Skaitmeninis pilietiškumas: Demokratija skaitmeninėje eroje

Įvadas

XXI amžiuje demokratija gyvuoja ne tik parlamentuose, rinkimų kabinetuose ar viešose aikštėse, bet ir skaitmeninėse erdvėse, kur ji gali klestėti arba susidurti su iššūkiais. Socialinių tinklų, momentinės komunikacijos ir internetinių platformų atsiradimas pakeitė piliečių dalyvavimo demokratiname gyvenime būdus. Nuo peticijų pasirašymo iki protestų organizavimo, nuo politikų faktų tikrinimo iki viešos diskusijos, skaitmeninės priemonės suteikia galimybę įtakoti politiką ir laikyti institucijas atsakingomis kaip niekada anksčiau.

Tačiau tos pačios priemonės, kurios palengvina pilietinį įsitraukimą, kelia ir rimtų rizikų. Dezinformacija plinta greičiau nei tiesa. Nusikalstama kalba, atspindžių kambariai ir algoritmų manipuliavimas kelia grėsmę pagrįstam debatui. Tuo pačiu metu didėjanti **skaitmeninė atskirtis** (tarp tų, kurie gali naudotis skaitmeninėmis priemonėmis, ir tų, kurie negali) kelia demokratinio dalyvavimo grėsmę daugeliui jaunų europiečių.

Skaitmeninis pilietiškumas reiškia ne tik naudojimąsi internetu. Tai apima savo teisių ir atsakomybių supratimą skaitmeninėje erdvėje, gebėjimą kritiškai vertinti informaciją, pagarbiai bendrauti, ginti privatumo teises ir etiškai dalyvauti skaitmeninėse demokratinėse erdvėse. Taip pat tai reiškia supratimą, kaip skaitmeninė sritis formuoja demokratinius procesus, pavyzdžiui, e. balsavimą, skaitmeninę kampaniją ir pilietinių technologijų įrankius.

Europos Sąjunga pripažįsta, kaip svarbu įgūdžiais aprūpinti jaunimą. Per **Skaitmeninio švietimo veiksmų planą**, **Dezinformacijos praktikos kodeksą** ir **Skaitmeninių paslaugų direktyvą**, ES aktyviai kuria saugesnę, skaidresnę ir demokratiškesnę skaitmeninę aplinką.

Skaitmeninio pilietiškumo supratimas yra itin svarbus jaunimui, ne tik todėl, kad jie yra aktyviausi skaitmeninių įrankių naudotojai, bet ir todėl, kad jie rytojaus lyderiai, rinkėjai ir sprendimų priėmėjai. Jei demokratija nori išlikti ir klestėti skaitmeniniame amžiuje, jai reikia informuotų, kompetentingų ir atsakingų skaitmeninių piliečių.

Pagrindinės sąvokos ir apibrėžimai

- ◆ **Skaitmeninis pilietiškumas:** Gebėjimas efektyviai, etiškai ir atsakingai naudotis skaitmeninėmis technologijomis, kad būtų galima dalyvauti visuomenėje, įskaitant pilietinę ir demokratinę veiklą.
- ◆ **Medijų raštingumas:** Gebėjimas gauti, analizuoti, vertinti ir kurti įvairių formų medijas. Tai svarbu atpažinti dezinformaciją ir ugdyti kritinį mąstymą.
- ◆ **Dezinformacija vs. klaidinanti informacija:** Klaidinanti informacija – neteisinga ar netiksli informacija, dalijama be žalingo ketinimo; dezinformacija – tyčia klaidinanti informacija, dažnai naudojama viešajai nuomonei paveikti arba mažinti pasitikėjimą institucijomis.
- ◆ **Skaitmeninis pilietinis įsitraukimas:** Dalyvavimas demokratiniuose procesuose naudojant skaitmenines priemones, įskaitant internetines peticijas, socialinės žiniasklaidos aktyvumą, e-konsultacijas ir skaitmenines balsavimo platformas.
- ◆ **Skaitmeninės teisės:** Pagrindinės teisės, taikomos skaitmeniniame pasaulyje, tokios kaip duomenų privatumo apsauga, žodžio laisvė internete ir apsauga nuo internetinio priekabiavimo.

Realūs pavyzdžiai

- ◆ **#EUvsDisinfo Kampanija:** Inicijuotas Europos išorės veiksmų tarnybos, šis projektas kovoja su prorusiška dezinformacija, remdamasis įrodymais pagrįsta analize ir sąmoningumo didinimu.
- ◆ **„Better Internet for Kids“ iniciatyva:** teikia išteklius mokytojams, vaikams ir šeimoms, kad jie saugiai naršytų skaitmeninėje erdvėje ir taptų informuotais skaitmeniniais piliečiais.

- ◆ E-dalyvavimo projektai: EU-finansuojami jaunimo projektai tokie kaip **“DIGY – Digital Youth Participation Made Easy”** ir **“YOU(th)NET: YOUTh IN an European Think Tank – Empowering Young People Through Digital Democracy”** suteikia jaunimui įrankius daryti įtaką politikos formavimui skaitmeninėmis priemonėmis.
- ◆ Europos Parlamento rinkimų kampanijos: daug kampanijų dabar integruoja socialinės žiniasklaidos veiklą, tiesiogines debatų transliacijas ir rinkėjų švietimo vaizdo įrašus, skirtus jaunajai auditorijai.
- ◆ **Faktų tikrinimo platformos:** ES remia platformas, tokias kaip **EU Fact Check**, **EDMO** (European Digital Media Observatory), bei bendradarbiauja su pilietinės visuomenės organizacijomis, skatinančiomis kritinę medijų analizę.

Duomenys ir statistika

- ◆ **90 % jaunų europiečių** (16–29 m.) kasdien naudojami internetu, tačiau tik **48 %** jaučiasi užtikrinti atpažindami dezinformaciją (Eurobarometer, 2022).
- ◆ 2019 m. Europos Parlamento rinkimuose **61 % jaunimo** (18–24 m.) internetą naudojo kaip pagrindinį politinės informacijos šaltinį (Europos Parlamento jaunimo apklausa).
- ◆ Pagal Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą (DESI), apie **44 % europiečių neturi pagrindinių skaitmeninių įgūdžių**, su reikšmingais skirtumais tarp regionų.
- ◆ ES dezinformacijos praktikos kodeksas lėmė milijonų **klaidinančių skelbimų ir įrašų pašalinimą**, tačiau naujos grėsmės, tokios kaip deepfake, kelia augančių rūpesčių (Europos Komisijos ataskaita, 2023).

Iššūkiai ir diskusijos

- ◆ **Skaitmeninė atskirtis:** Ne visi jauni žmonės turi lygias galimybes naudotis skaitmeniniais įrankiais ar ugdymu, ypač kaimo ar ekonomiškai mažiau išsivysčiusiose vietovėse.

- ◆ **Algoritminė šališkumas ir echo kameros:** Internetinės platformos dažnai stiprina vartotojų esamas nuostatas, ribodamos galimybę susidurti su įvairiomis nuomonėmis ir silpnindamos demokratinę diskusiją.
- ◆ **Dezinformacijos kampanijos:** Užsienio ir vidaus veikėjai toliau skleidžia neteisingas istorijas, siekdami manipuluoti viešąja nuomone ir destabilizuoti demokratines institucijas.
- ◆ **Privatumas vs. stebėseną:** Kovoiant su internetinėmis grėsmėmis, vyriausybės ir įmonės dažnai balansuoja tarp saugumo užtikrinimo ir privatumo teisių pažeidimo.
- ◆ **Psichinė sveikata ir toksiškos internetinės erdvės:** Priekabiavimas, kibernetinis patyčios ir neapykantos kalba internete disproporcingai veikia jaunimą, ypač moteris ir mažumas, mažindami dalyvavimą.

Įgyvendinamos sprendimų priemonės apima ES teisės aktus (Skaitmeninių paslaugų įstatymas), skaitmeninio raštingumo ugdymo programas ir stipresnį bendradarbiavimą su technologijų platformomis, siekiant turinio moderavimo ir skaidrumo.

Papildoma literatūra ir šaltiniai

- ✦ European Commission. (2020). *Digital Education Action Plan 2021–2027*. https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/deap-communication-sept2020_en.pdf
- ✦ European Commission. (2025). *The 2022 Code of practice on disinformation*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>
- ✦ European Digital Media Observatory - EDMO. (n.d.). *About EDMO*. <https://edmo.eu/about-us/edmoeu/>
- ✦ European Commission. (n.d.). *EU Youth Portal – Digital skills*. https://youth.europa.eu/home_en
- ✦ Eurostat. (2023). *Digital economy and society statistics - households and individuals*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals

- ✦ European Group on Ethics in Science and New Technologies, Directorate-General for Research and Innovation. (2023). *Opinion on democracy in the digital age*. Publications Office of the European Union.
<https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/8b11a1bc-0f21-11ee-b12e-01aa75ed71a1>
- ✦ Council of Europe & European Commission. (2021). *Young people, social inclusion and digitalisation: Emerging knowledge for practice and policy*. Youth Partnership. <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/young-people-social-inclusion-and-digitalisation>

Vaizdo įrašai

- ✦ European Parliament Multimedia Centre. (2021). *The future of democracy in the digital age: Statement by Dragoș Tudorache (Renew, RO), AIDA Chair*. https://multimedia.europarl.europa.eu/en/video/the-future-of-democracy-in-the-digital-age-statement-by-dragos-tudorache-renew-ro-aida-chair_1204141
- ✦ European Commission. (2025). *European Year of Digital Citizenship Education 2025*. [Video].
<https://www.coe.int/en/web/education/european-year-of-digital-citizenship-education-2025>

Visi šaltiniai peržiūrėti 2025 m. rugsėjo 15 d.

Bendrai finansuoja Europos Sąjunga

Finansuojama Europos Sąjungos lėšomis. Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Europos švietimo ir kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei EACEA negali būti laikoma už juos atsakinga.

Projekto kodas: KA220-YOU-000286883